

Subjektellipse eller informationsstrukturel organisering i sms

Eva Skafte Jensen
Dansk Sprogævn

Et træk der ofte bliver påpeget som karakteristisk for sproget i de nye skriftlige kommunikationsformer, er en tendens til at udelade subjektet, som fx i *ku godt drikke en øl*. I denne artikel vil jeg vise eksempler på dette fænomen og sætte det ind i en større ramme der har med informationsstrukturel organisering at gøre, nemlig at al redundant information kan udelades. Således kan ikke bare subjekter, men fx også objekter udelades hvis de udgør redundant information, fx *ved jeg godt*.

Faktisk er det mest interessante spørgsmål slet ikke hvad der kan udelades, men hvad man som minimum må have med for at kunne gøre sig forståelig, fx på sms. Ikke desto mindre er det typisk udeladelserne og især udeladelser af det grammatiske subjekt der har mødt bevågenhed i forskningen. Derfor er denne artikel disponeret således at redegørelsen tager udgangspunkt i udeladelser selvom spørgsmålet om hvad man som afsender er nødt til at formidle for at gøre sig forhåbninger om at gøre sig forståelig, altså er langt mere interessant.

1. Data

Påstandene i denne artikel er blandt andet baseret på studier af et korpus bestående af 839 sms'er. Med mindre andet oplyses, er eksemplerne i artiklen hentet fra dette korpus. Sms'erne er skrevet til og fra mig i perioden 20. februar 2013 – 27. april 2014. De fleste sms'er er til og fra mine børn, deres venners forældre, min mand, mine venner og

bekendte (fx kolleger og svømmekammerater); derudover indeholder korpusset også en række fællesbeskeder fra fx en skolelærer til hele klassens forældre, fra musikskolen til alle trompetlærerens elever, o.l.; endelig er der en gruppe sms'er der udgøres af standardbeskeder fra tandlægen, blodbanken, telefonudbyder, biblioteket o.l.

Dem jeg har sms'et med, har ikke på forhånd kendt til mine forskningsformål; jeg har efterfølgende indhentet tilladelse til at citere eksemplerne. I den udstrækning jeg citerer mig selv, tjener mine egne citater typisk til at vise det sekventielle forløb; afgørende faglige pointer mht. ellipse belægges med sms'er jeg ikke selv har produceret.

Indholdsmæssigt består korpusset primært af sms'er hvori der træffes aftaler, gives påmindelser om allerede indgåede aftaler og planlægges fælles aktiviteter og mødetidspunkter; langt de fleste sms'er er udtryk for konstative sproghandlinger. En del af sms'erne indeholder også emotiver (*jeg glæder mig*), anmodninger (*må jeg se tv*) og tilladelser/afslag (*ja, det må du godt/nej, ikke nu*). En del er formet som spørgsmål, men skal ikke nødvendigvis tælle som ægte informationssøgende spørgsmål i sproghandlingsteoretisk forstand; mere herom i afsnit 7.

Af hensyn til overskueligheden er visse eksempler forkortet. Alle forkortelser er angivet med kantede parenteser og udeladelses-prikker; det ser således ud: [...]. Et enkelt sted er et navn anonymiseret med [NN].

Alle sms'er er citeret tegnret: Retskrivning, tegnsætning, mellemrum osv. er fuldstændig som i den originale sms.

2. Hvad er en (subjekt)ellipse?

I (1) gives et eksempel på en sætning med subjektellipse:

(1) Finder lige ud af det.

I (1) burde der fra et syntaktisk synspunkt have været et subjekt, nemlig *jeg*. Det er netop en del af sætningsdefinitionen for dansk at der skal være et subjekt; sådan er det ikke nødvendigvis for alle sprog (fx Hansen & Heltoft 2011:73; Heltoft 2013: 113-114; Kragh mfl. 2014). Når subjektet er udeladt, som i (1), taler man om subjektellipse.

Eksemplet i (1) skal blot tjene som illustration af hvad de næste afsnit handler om. Ellipse er nemlig egentlig vanskeligt at have med at gøre, både teoretisk og i praktisk sprogbrugsanalyse; i afsnit 8 vises nogle af de problemer man typisk løber ind i, når man vil afgøre om noget er udeladt eller ej.

3. Udeladelser i de nye skriftlige kommunikationsformer

Helt fra den første forskning i sproget i de nye skriftlige kommunikationsformer har man været optaget af udeladelser. For 10 og 20 år siden indgik det i generelle karakteristikker at meget kunne udelades, ikke kun subjekter (Maynor 1994:50-51 for e-mail; Androutsopoulos & Schmidt 2002 for sms; Hougaard 2004 for chat). Men de senere år har man kunnet se en tendens til at det særligt er de udeladte subjekter der møder forskningsmæssig interesse (fx Audon & Poulsen 2001:70 for chat; Crystal 2006:127 for e-mail; Rathje 2013a for kommentarfelter i dagspressen; van der Houwen & van Kessel 2013 for sms; Stark 2013 for sms). Denne interesse for udeladelser af subjekter kan skyldes at de sprog som er genstand for de nævnte beskrivelser, netop alle er af den slags hvor subjektet strukturelt set er et obligatorisk sætningsled, nemlig dansk, engelsk, nederlandsk og fransk.¹

4. Manglende subjekter og objekter

I mit dansksprogede korpus finder man i hvert fald mange eksempler på sætninger med udeladte subjekter, fx (2)-(4). I eksemplerne mærket med ' angives det i kantede parenteser hvor subjektet skulle have været:

- (2) A: Hvor spiser I henne? Spiser I med?
B: Er nok hjemme ved 6 tiden men ikke sultne
- (2)' A: Hvor spiser I henne? Spiser I med?
B: [Vi] Er nok hjemme ved 6 tiden men ikke sultne

¹ Det er ikke kun i det nye digitale skriftsprog man interesserer sig for (subjekt)ellipse. Det vil føre for vidt at nævne alle der har beskæftiget sig med emnet, men det er dog værd at henlede opmærksomheden på en tidlig redegørelse i Mikkelsens ordføjningslære (Mikkelsen 1911:716-717); der henvises i øvrigt løbende i artiklen til flere fremstillinger.

- (3) Kommer hjem nu! Gaar I fakta paa vejen behoever vi noget?
(3)' [Jeg] Kommer hjem nu! [Jeg] Gaar I fakta paa vejen behoever vi noget?
- (4) Bliver nok lidt forsinket. I skal bare gå i gang.
(4)' [Jeg] Bliver nok lidt forsinket. I skal bare gå i gang.

Men man finder også en del med udeladte objekter, fx i svarsætningerne i (5)-(7):

- (5) A: Du skal se på forældreintra
B: Gør jeg straks
(5)' A: Du skal se på forældreintra
B: [Det] Gør jeg straks
- (6) A: Jeg lægger mig snart, men du kan bare vække mig når det er tid til at spise.
B: Ska jeg nok.
(6)' A: Jeg lægger mig snart, men du kan bare vække mig når det er tid til at spise.
B: [Det] Ska jeg nok.
- (7) A: [NN] vil I oevrigt gerne have du lige ringer til hende.
B: Ska jeg nok.
(7)' A: [NN] vil I oevrigt gerne have du lige ringer til hende.
B: [Det] Ska jeg nok.

Fælles for de subjekter og objekter der kan udelades, er at de er pronominaler, og at de ville have været udtalt tryksvagt. I mit materiale er der tale om *jeg*, *det*, *vi* for subjekternes vedkommende og *den*, *det* for objekternes vedkommende. Jeg er blevet oplyst om at man også kan udelade *du/I* (fx *kommer?*), de kønnede personlige pronomener *han/hun* og også pluralispronomenet *de*. Eksempler på dette er ikke belagt i mit materiale, men det lyder plausibelt at noget sådant skulle forekomme.

Ikke alle subjekter kan udelades. Subjekter der udgøres af proprier og substantivsyntagmer udelades ikke (i eksemplerne fremhævet med fed):

- (8) **Anna** har haft forlænget skoledag og kommer derfor måske 5 min for sent. Hilsen Eva
- (9) Vi skal nok sørge for mad. **Gilleleje** har skam supermarkeder og alt muligt ;-).
- (10) Jeg dropper fasten her kl 18 efter 42 - **mine ben og laend** gjorde pisse ondt!
- (11) Nu begynder **afbuddene** at vælte ind, det er også et dumt vejr!

Forskellen på de subjekter der kan udelades, og de der ikke kan, er af informationsstrukturel karakter. Den førstnævnte slags udgør redundant² information som nemt kan udledes af konteksten; sådan forholder det sig ikke med sidstnævnte slags. Det ville være ganske svært at forstå hvad sætningerne i (8)-(11) handlede om, hvis subjekterne havde været udeladt.

Visse syntaktiske led kan altså ganske rigtigt udelades under de rette omstændigheder, nemlig når de udgør redundant information; det gælder i hvert fald både subjekter og objekter. Af andre omstændigheder kan nævnes topologi; også på grund af sin placering ville subjektet i (11) ikke kunne udelades, mere herom i afsnit 6.

5. Hvad der skal med

Teknologisk er der foregået et stort udviklingsarbejde på mobiltelefoner de senere år, og den oprindelige begrænsning på 160 anslag pr. sms er forlængst ophævet. Ikke desto mindre kan der stadig være en tendens til at fatte sig i korthed når man skriver sms'er. Dermed er det ikke så mærkeligt at led der repræsenterer redundant information, bliver udeladt fra tid til anden. Mere interessant er det faktisk at vende spørgsmålet fra hvad der kan udelades, til hvad der som minimum er nødt til at være tilstede, for at en sms skal være forståelig.

² I litteraturen finder man også termen baggrundsinformation. For ikke at tage hul på den meget store diskussion af hvad der konstituerer hhv. baggrundsinformation (og forgrundsinformation) foretrækker jeg i denne artikel at bruge termene redundant og ikke-redundant information.

Fokusinformation (12) udelades ikke, ikke givne aktører (13) udelades ikke, og informationstunge verbalhandlinger (14) udelades ikke (fremhævet med fed):

- (12) **Shezan kl 17!**
- (13) Fint. Vi ses om lidt. **Pigerne** har det fint
- (14) **Kigger på garu og puka** i åhlens³

Mange beskeder indeholder kun fokus:

- (15) På vej hjem
- (16) Koerer mod kbh er der om 3 timert
- (17) På cafeen om ti minutter

I (15)-(17) udgør alle tre eksempler første sms i en udveksling, og der ligger altså ikke nødvendigvis noget skriftsprogligt forud for beskeden. En af de tydeligste omstændigheder ved redundans kan dog findes i sekventialiteten i de udvekslinger der finder sted mellem to der skriver sammen. I (18)-(20) er responsen i B's bidrag yderst kortfattet og dog fuldt forståelig fordi al den information der kunne have været udtrykt i hele sætninger, allerede er at finde i A's bidrag. Denne mekanisme er kendt fra spørgsmål og svar (jf. fx Jensen mfl. 1997), men kan også ses i andre typer udvekslinger, som det fremgår af (20):

- (18) A: Laver du mad i dag, torsdag, fredag eller lørdag i denne uge? De andre dage er din fars.
B: Lørdag
- (19) A: Spiser du hjemme?
B: Ikke i dag.
- (20) A: Jeg glæder mig til at se hende.
B: Ogsaa jeg

Den ene ting som er nødt til at være til stede i en sms, er altså ikkeredundant information. Den anden ting er sproghandlingsværdi.

³ Garu og Pucca er to koreanske tegnefilmsfigurer. Åhlens er en varehuskæde i Sverige.

I (21)-(23) fremgår det utvetydigt af sætningskonstruktion og i særdeleshed ordvalg at der er tale om ordre hhv. accept, om anmodning hhv. tilladelse og om følelsesudtryk (emotiver):

- (21) A: Du skal komme hjem nu, [...]
B: Okay jeg er på vej
- (22) A: [...] Må jeg låne de sorte sko?
B: Ja det må du de står inde i mit skab på en af de nederste hylder
- (23) A: :-) jeg savner jer
B: Vi savner også dig. Det blir helt vildt fedt at se dig næste weekend :-).

I andre tilfælde er sproghandlingsværdien ikke så eksplicit som i disse tilfælde, men fremgår af sammenhængen, herunder det sekventielle, fx:

- (24) A: I morgen kan jeg efter 4. Er til møde på life indtil da.
B: **Halv fem-tiden foran frb.s have?** Jeg har en aftale 19.15 og skal lige nå en bid mad inden.
A: Det lyder fint. **Indgangen ved frederiksberg alle?**

I (24) aftaler to personer at mødes. Selve det at de skal mødes, ligger allerede fast. I (24) aftales det hvor og hvornår det skal ske. B foreslår tid og sted, og det at det tæller som forslag, fremgår af den nære kontekst (det er selve emnet for denne del af udvekslingen, se også Linell (2005:104) om andre kontekstuelle faktorer end de rent sproglige) og af tilføjelsen af et spørgsmålstegn, se mere herom i afsnit 7. Den samme mekanisme gør sig gældende i A's efterfølgende forslag til præcisering af mødested.

6. Begrænsninger for subjektellipse

I visse tilfælde kan subjektet ikke udelades. Det drejer sig om sætninger hvor subjektet ikke står på førstepladsen ('fundamentfeltet' i Diderichsentraditionen). A's første bidrag i (24) kunne ikke have været foruden subjekt:

(24)' A: I morgen kan [-] efter 4.

Det samme gælder sætninger med interrogativ ledstilling. Disse udmærker sig ved tomt fundamentfelt (Diderichsen 1946:193) og subjektspacering på subjektets plads:

(25) Har du spist morgenmad

Udelader man et subjekt i sådanne konstruktioner, bliver det netop uklart hvad sproghandlingsværdien er, idet man ikke kan se om der er tale om en deklarativ sætning eller en interrogativ (se også Harder 2006: 112). Interessant nok er der dog en tendens til at tolke sætninger uden subjekt på hverken førstepladsen eller subjektets plads som deklarativer, se fx (25)':

(25)' Har spist morgenmad

Det er uklart for mig hvorfor dette er tilfældet, men tilsyneladende spiller topologien her en vigtig rolle. Fælles for subjekter der kan udelades, er jo nemlig åbenbart at de skulle have stået på fundamentfeltet (førstepladsen) i sætningsskemaet. Et fundament er ifølge Hansen & Heltoft (2011:68) ”den størrelse der afgør sætningens perspektiv”. I nogle traditioner kaldes dette for topic, og følgelig kan man støde på at fænomenet at udelade subjekt (eller objekt) fra førstepladsen kaldes for topicdrop (jf. fx Haegeman 1990, 2007; Sigurdsson 2011; Kalledsøe 2014). Man kan dog også finde definitioner af topic som ikke specifikt er knyttet til førstepladsen. En traditionel definition af topic lyder som følger: ”Topic is what the sentence is about; focus is what is predicated about the topic.” (Gundel & Fretheim 2004), og hvis man følger den, er det ikke indlysende at interrogative sætninger ikke har et topic; følgelig er det heller ikke indlysende at et udeladt subjekt i en sætning som (25)' ikke lige så godt teoretisk set kunne have stået på subjektets plads.

7. Appeller angivet som spørgsmål

Det er velkendt at spørgeformede ytringer kan bruges til andre sproghandlinger end rent informationssøgende (jf. fx Searle 1975;

Therkelsen 2009). I (26) og (27) vises først et ægte informationssøgende spørgsmål; derpå vises en spørgeformet ytring (den direkte handling) der skal tælle som en invitation (den indirekte handling):

(26) A: [...]. **Er du alene hjemme?**

B: Far er hjemme

(27) Hej Eva ... **Vil Linda komme og lege??**

I (26) og (27) er ledstillingen interrogativ, dvs. spørgeformet. I ytringer der ikke er spørgeformede, endsige sætningsformede, kan spørgsmålstegnet tjene samme funktion. I (28) er der tale om et informationssøgende spørgsmål, i (29) om et forslag om justering af mødetidspunkt:

(28) Havde ik set sms. **Stadig aktuelt?**

(29) A: Pigerne går ved 2-tiden . Kan du være ved en biograf ved 3-tiden?

B: **4-tiden?**

Man kan iagttage at spørgeformede ytringer (interrogativer) ikke nødvendigvis ledsages af et spørgsmålstegn, fx:

(30) Må jeg spille på computeren

(31) Er det for sent at sige et jeg ikke spiser med

Det ligger i selve sætningskonstruktionen (interrogativ ledstilling) at den direkte sproghandling er et spørgsmål. Dermed er spørgsmålstegnet ikke nødvendigt og kan snildt udelades, jf. at alt redundant kan udelades.

8. Problemet med ellipse

Som sagt er der en generel interesse i forskningen for ellipse i de nye skriftlige kommunikationsformer, især for subjektellipse. Dog er det ikke ganske uproblematisk at lede efter ellipser. For det første kan det rent praktisk være særdeles svært at afgøre hvornår der overhovedet er tale om ellipse. For det andet er det ikke nødvendigvis teoretisk

tilfredsstillende at se på fuldt funktionelle sproglige enheder som mangelfulde (se også Linell 2005:75-76).

Lad os først se på det første problem. Med fare for at komme til at lyde tautologisk må der være en udeladelse for at noget skal kunne betegnes elliptisk. Det udeladte skal (næsten)⁴ utvetydigt kunne rekonstrueres. Et eksempel på dette sås i (3), der her gentages som (32); her er der ingen tvivl om at det udeladte er *jeg*:

(32) Kommer hjem nu! Gaar I fakta paa vejen behoever vi noget?

Men lad os nu se på et af de andre eksempler, fx (29), som her gentages som (33):

(33) A: Pigerne går ved 2-tiden . Kan du være ved en biograf ved 3-tiden?

B: **4-tiden?**

Lad os antage at vi ville afprøve om B's bidrag var en elliptisk sætning. Hvad skulle der i givet fald være udeladt? Der kan i hvert fald uden videre tænkes 4 forskellige 'rekonstruktioner':

(34) [kan vi sige ved] 4-tiden?

(35) [hvad siger du til] 4-tiden?

(36) [ville det ikke være bedre med ved] 4-tiden?

(37) [vi kunne også vente til ved] 4-tiden?

Ingen af disse 'rekonstruktioner' ville være mærkelige. Man kan altså ikke uden videre pege på hvad der er udeladt, og som vist i afsnit (7) kan man ikke engang tage spørgsmålstegnet til indtægt for at

⁴ I korpusset forekommer følgende eksempel: *Ved ikke om det bliver fra lørdag formiddag eller først søndag eftermiddag*. Sms'en kommer fra en far som er i gang med at aftale hvor længe hans datter skal være hos mig og min familie. Der er her tydeligt tale om subjektellipse, dog kan det i princippet lige så vel være *jeg* (= faren) som *vi* (= begge datterens forældre) der er udeladt. Svenska Akademiens Grammatik (1999, bd. IV:945) skriver: "En konstruktion med utelämnat led måste kunna tolkas, dvs. lyssnaren måste kunna förstå vad som har utelämnats (med den grad av precision som talaren har avsett)" – bemærk ordlyden i parentes; se i øvrigt også Brink & Schack (2014:58 f.).

sætningen skal være spørgeformet, jf. (37). Alle fire 'rekonstruktioner' er på trods af deres store forskellighed gangbare, og det illustrerer det problematiske i at udnævne enheder der ikke er sætningsformede, til ellipser. I litteraturen går man nogle gange for vidt i den slags udnævnelser. Rathje citerer et eksempel fra en undersøgelse foretaget af en gruppe kandidatstuderende (Sørensen mfl. 2010, som citeret af Rathje 2013a:402):

(38) Byen i århus i morgen?

Ligesom ved (33) er det uklart hvad der er udeladt. Der kan også her uden videre tænkes et antal forskellige 'rekonstruktioner':

(39) [Skal vi tage i] Byen i århus i morgen?

(40) [Vil du med i] Byen i århus i morgen?

(41) [Lad os gå i] Byen i århus i morgen?

(42) [Jeg går i] Byen i århus i morgen [vil du med]?

(43) [at gå i] Byen i århus i morgen [kunne være en idé]?

I eksempler som (33) og (38) bør man helt afstå fra at lede efter ellipser. I stedet bør man betragte de pågældende udsagn som fuldgældende ytringer der er aldeles funktionelle i situationen (fx en opfordring til at gå i byen dagen efter), og som ikke mangler noget.

Faktisk er netop dette et princip der står over syntaksen. For at kunne fungere kommunikativt skal sproglige udsagn være udformet sådan at de kan tillægges en sproghandlingsværdi. De skal altså have sproghandlingspotentiale, dvs. være ytringer. I mange tilfælde vil ytringer være sætningsformede, men de sætningsformede udgør kun en undergruppe af alle ytringer (eksemplerne er alle hentet fra eksempler citeret tidligere i artiklen):

YTRINGER (har sproghandlingspotentiale)	
ikkesætningsformede	sætningsformede
<i>Byen i århus i morgen?; 4-tiden?; Shezan kl. 17!; Ikke i dag.; Fint.</i>	<i>behoever vi noget?; Må jeg spille på computeren; Far er hjemme; Pigerne går ved 2-tiden .</i>

Det er således ikke så ligetil at arbejde med ellipse i praktisk sprogbrugsanalyse, og i nærværende artikel er synspunktet altså at man ikke bør kalde noget for ellipse som ikke kan tåle en 'rekonstruktionsprøve'; i Heltoft (2014) gives udtryk for et lignende synspunkt.

Det andet problem i mange ellipseanalyser er allerede antydnet ovenfor, nemlig at de ofte baseres på en sprogforståelse hvor sproglig kommunikation måles ud fra sætningen som sproglig enhed (se også Linell 2005:66 ff.). Når målestokken er sætningen, kommer selv fuldt funktionelle sproglige enheder der ikke er sætningsformede, til at fremstå som mangelfulde og ufuldstændige. Derved risikerer man at overse vigtige pointer i sproglig kommunikation.

I det store perspektiv mister man let sansen for at store mængder af de ting vi siger til hinanden, ikke er sætningsformede og dog fuldt forståelige. Og ikke kun det: Man mister også sansen for at sproglige udsagn der er forskellige i udtrykket, også er forskellige med hensyn til indholdet. Brink & Schack (2014) påpeger med henvisning til Hansen & Heltoft (2011:969) at to næsten ens konstruktioner ikke nødvendigvis er synonyme:

- (44) Han nægtede at medvirke, og han forlod mødet uden at sige farvel.
- (45) Han nægtede at medvirke og forlod mødet uden at sige farvel.

Et eksempel som (44) kan uden videre bruges til at dække to situationer, det kan (45) ikke lige så godt. Dette viser sig blandt andet ved at (44) kan bruges som svar på et spørgsmål som *Nævn de to tilfælde hvor du synes han gik over stregen*; det kan (45) ikke.

I et mere begrænset perspektiv – og med mere direkte relevans for emnet i nærværende artikel – kan man nemt komme til at overse at ikke kun subjekter kan udelades, og at spørgsmålet om hvad man som minimum er nødt til at have med, for at gøre sig forståelig, er mindst ligeså interessant som spørgsmålet om hvad der kan udelades.

9. Affordances

Det er blevet hævdet at udeladelsen af subjekter (og objekter) i de nye skriftlige kommunikationsformer, som fx sms og facebook, skulle være et særligt talesprogsnært træk, se fx Kalledsøe (2014).⁵ Dog skulle det så vidt jeg er orienteret, aldrig have været noget særligt for (dansk) talesprog at man udelader subjektet. Nogle få mere eller mindre faste vendinger uden subjekt forekommer ganske vist med en vis regelmæssighed, fx *ses* (for *vi ses*) som afskedshilsen og *kommer straks* (for *jeg kommer straks*) som forsikring om at man er på vej hen til nogen som har brug for ens tilstedeværelse. Men spørgsmålet er om det i løbende diskurs er almindeligt at udelade subjekterne, heriblandt dem der udtrykkes ved hjælp af tryksvage pronomener, og som repræsenterer redundant information (fx *jeg* og *det*).⁶ Dette er noget der fortjener at blive undersøgt nærmere på et stort materiale af autentisk talesprog, fx det materiale man kan finde i Samtalebankens (web1) eller i Sprogforandringscentrets (web2) samlinger.⁷

Snarere er udeladelse af subjekt (og objekt) noget der skal ses i den større sammenhæng der udgøres af de kommunikative mål for samtalepartnere, og hvor det at holde sig til det absolut nødvendige er et træk der ikke er knyttet specielt til det at tale eller skrive, men i stedet fremmet af de særlige omstændigheder der ligger i at skrive på små ubekvemme tastaturer. Noget som så i anden omgang kan blive til et særligt stiltræk, på samme måde som at betaling pr. ord i telegrammer i sin tid fremmede at telegramtekster var ordknappe, og at der deraf

⁵ Ved de foredrag jeg har holdt om emnet, har det i den efterfølgende diskussion været en standardkommentar fra salen at subjektellipserne skulle være afsmitning fra talesprog, se også Jensen 2014.

⁶ I visse fremstillinger henviser man på dette sted i argumentationen til Nariyama (2004), hvor det forlyder at man kan iagttage fænomenet i uformelt engelsk, herunder i samtaler. Det undersøgte korpus er dog forholdsvis lille, og en del af eksemplerne må afvises på samme grundlag som (33) og (38) afvises i nærværende artikel, nemlig at det ikke bare er subjektet der udelades, men større segmenter. De tilbageværende eksempler fremviser især udeladelse af *I* 'jeg' og *it* 'den/det'. Emnet fortjener som sagt grundigere undersøgelser.

⁷ Kalledsøe siger ganske vist at disse to samlinger er blevet undersøgt, men i fremstillingen er data herfra blandet sammen med data fra sms og facebook, så man kan ikke se hvor stor (eller lille) andel talesprogseksemplerne udgør (jf. Kalledsøe 2014:29).

fødtes termer som telegrafsprog og telegramstil (jf. fx Diderichsen 1946:175; Hansen 1967:209). Dette forhold kan indfanges af begrebet *affordances*.

I den teknologiorienterede del af forskningen i de nye kommunikationsformer kan man netop møde dette begreb brugt om de særlige omstændigheder ved det teknologiske der fremmer bestemte former for adfærd (se fx Faraj & Azad 2012). Som et meget enkelt eksempel på hvordan dette kommer til udtryk, kan nævnes at det har indflydelse på skrivemåden af bogstaverne æ, ø, å at visse tastaturer ikke har disse bogstaver, eller at det er meget besværligt at bringe dem i brug, fx fordi man skal klikke sig ned gennem flere hjælpeskærme. Dette illustreres med tydelighed i adskillige af sms-beskederne ovenfor hvor æ, ø og å skrives *ae*, *oe* og *aa*. De telefoner som de pågældende beskeder er skrevet på, har netop meget besværlig adgang til æ, ø og å.

Begrebet *affordances* kan udvides så det også omfatter andre omstændigheder af ikketeknologisk karakter der fremmer eller hæmmer bestemte former for sproglig adfærd. Som eksempler på dette kan nævnes Hougaards beskrivelse af chat (2004) og Rathjes beskrivelse af læserbidrag på Ekstrabladets kommentarfelt til Nationen (2013b).

Hougaard skriver at chat (i begyndelsen af 00'erne) er karakteristisk ved tre træk: økonomisering (fx udeladelse af sætningsled pga. af hastigheden i interaktionen), compensation (fx brugen af store bogstaver til gengivelse af emfase) og ekspressivitet (fx tastningen af lydord som *hulk* og *tihi* til gengivelse af sindsstemning). Disse tre træk kan føres tilbage til den særlige kommunikationssituation chat udgør, både det der har med det teknologiske, og det der har med andre omstændigheder som formålet med udvekslingen at gøre, herunder at skabe en følelse af nærvær og samhørighed.

I sin redegørelse for omstændighederne ved læserkommentarerne til Ekstrabladets Nationen skriver Rathje at et meget højt produktionstempo er en vigtig faktor når man skal forstå hvorfor der er så mange ortografiske afvigelser i teksterne. Det er netop en vigtig omstændighed ved genren at man giver sine læserkommentarer så tidligt som muligt, for det sætter tonen for den efterfølgende diskussion. Også denne redegørelse kan ses som et eksempel på en beskrivelse af de *affordances* der ligger i kommunikationssituationen.

Begrebet *affordances* kan altså udvides så det kan bruges i forbindelse med de omstændigheder i det hele taget der fremmer eller hæmmer bestemte former for sproglig adfærd, fx at det nok er muligt, men slet ikke nødvendigt, at skrive hele sætninger i sms'er hvor meget er kontekstuel givet, fx via tidligere bidrag i udvekslingen (det sekventielle) eller via den bredere kontekst, som at handlingen 'aftale et møde' lægger op til et antal bidrag hvor tid og sted for mødet forhandles og fastlægges.⁸

10. Afrunding

I denne artikel har jeg villet vise at det at man kan udelade visse subjekter (og objekter) i sms'er, er et fænomen der fortjener at blive set både i en syntaktisk og i en pragmatisk sammenhæng. Fænomenet og dets begrænsninger kan ikke alene beskrives syntaktisk, men bør også analyseres under inddragelse af vigtige pragmatiske indsigter man kender fra 1) informationsstruktur og 2) omstændigheder ved en given kommunikationssituation. Det første er nært forbundet med syntaks og er noget der kan beskrives sprogspecifikt (for fx dansk, engelsk osv.), det andet befinder sig i højere grad på universalpragmatisk niveau og har med de generelle betingelser for kommunikation og at handle med sproget at gøre.

Tak

Til Simone Koch Jensen, som har været en stor hjælp ved indtastning og korrekturlæsning af eksempler, og til Sten Vikner, som har læst og kommenteret en tidligere version af denne artikel.

⁸ Borchmanns bidrag i nærværende bog er baseret på lignende antagelser og er også inspireret af begrebet *affordances* i den forstand det er fremlagt her (Borchmann 2015).

Litteratur

- Androutsopoulos, Jannis & Gurly Schmidt (2002) SMS-Kommunikation: Ethnografiske Gattungsanalyse am Beispiel einer Kleingruppe. *Zeitschrift für Angewandte Linguistik* 36:49-80.
- Audon, Lone & Ib Poulsen (2001) Chat – at snakke på skrift. *CHAT – leg, identitet, socialitet og læring*. Birgitte Holm Sørensen (red.). København: Gads Forlag:63-79.
- Borchmann, Simon (2015) Tetiske sætninger i udøversprogbrug. 15. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Inger Schoonderbeek & Tine Thode Hougaard (red.). Århus: Aarhus Universitet:47-68.
- Brink, Lars & Jørgen Schack (2014) Tale er sølv. Om begrebet syntaktisk ellipse. *Danske Studier* 2014:45-75.
- Crystal, David (2006) *Language and the internet*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Diderichsen, Paul (1946) *Elementær Dansk Grammatik*, 3. udg. 9. opl. København: Gyldendal 1987.
- Faraj, Samer & Bijan Azad (2012) The materiality of technology: An affordance perspective. *Materiality and organizing: Social interaction in a technological world*. P. M. Leonardi, B. Nardi & J. Kallinik (eds.). New York: Oxford University Press.
- Gundel, Jeanette & Thorstein Fretheim (2004) Topic and focus. *The handbook of pragmatics*. L. R. Horn & G. Ward (eds.). Oxford: Blackwell:175-197.
- Haegeman, Liliane (1990) Understood subjects in English diaries. On the relevance of theoretical syntax for the study of register variation. *Multilingua* 9 (2):157-199.
- Haegeman, Liliane (2007) Subject omission in present-day written English. On the theoretical relevance of peripheral data. *Rivista di Grammatica Generativa* 32:91-124.
- Hansen, Aage (1967) *Moderne Dansk*, bd. 2. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab & Grafisk Forlag.
- Hansen, Erik & Lars Heltoft (2011) *Grammatik over det Danske Sprog*. Odense & København: Syddansk Universitetsforlag & Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Harder, Peter (2006) Dansk funktionel lingvistik. *NyS* 34-35:92-130.
- Heltoft, Lars (2013) Om neksusbegrebets nødvendighed. *Ny forskning i grammatik* 20. Lisbeth Falster Jakobsen, Kirsten Jeppesen Kragh, Eva Skafte Jensen & Erling Strudsholm (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag:109-126.
- Heltoft, Lars (2014) Talesprogets grammatikaliserede enheder (?). Foredrag holdt ved 22. *Grammatiknetværksmøde* i Holbæk 23.-25. oktober 2014.

- Hougaard, Tine Thode (2004) Chat via internettet – interaktionelt og sprogligt belyst. *Studier i Nordisk 2002-2003. Selskab for Nordisk Filologi. Foredrag og årsberetning*. Dorthe Duncker (red.). København: 9-118.
- Houwen, Fleur van der & Daphne van Kessel (2013) Subject deletion in Dutch text messages. Foredrag holdt ved *TabuDag* ved University of Groningen June 13th-14th 2013.
- Jensen, Bente Lihn, Iørn Korzen & Gunver Skytte (1997) Spørgsmål og svar – komparativt dansk-italiensk. *Hermes. Journal of linguistics* 19:29-53.
- Jensen, Eva Skafte (2014) Tale er tale; skrift er skrift. Om skriftsproget i de nye medier. *NyS* 46:11-38.
- Kalldesøe, Lærke Josefine (2014) Lyder da meget spændende. Om topikdrop. *Mål og Mæle* 2014/2:27-31.
- Kragh, Kirsten Jeppesen, Eva Skafte Jensen & Erling Strudsholm (2014) Med og uden subjekt. *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation* 21. Merete Birkelund, Susana Silvia Fernández, Henrik Jørgensen, Alexandra Kratschmer & Henning Nølle (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag:143-162.
- Linell, Per (2005) *The written language bias in linguistics. Its nature, origins and transformations*. London & New York: Routledge.
- Maynor, Nancy (1994) The language of electronic mail: written speech?. *Centennial usage studies*. Michael B. Montgomery & Greta D. Little (eds.). Tuscaloosa: University of Alabama Press:48-54.
- Nariyama, Shigeko (2004) Subject ellipsis in English. *Journal of Pragmatics* 36 (2):237-264.
- Rathje, Marianne (2013a) Dropper lige subjektet. Subjektellipser i kommentarfeltet på ekstrasbladet.dk. *Gode ord er bedre end guld. Festskrift til Henrik Jørgensen*. Simon Borchmann, Inger Schoonderbeek Hansen, Tina Thode Hougaard, Ole Tøgeby & Peter Widell (red.). Århus: Aarhus Universitet:399-414.
- Rathje, Marianne (2013b) ”sku alligevel ha købt penis forlænger creme :-)”. Afvigelser fra retskrivningsnormen i kommentarfeltet på ekstrasbladet.dk. *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Inger Schoonderbeek, Tine Thode Hougaard & Peter Widell (red.). Århus: Aarhus Universitet:333-354.
- Searle, John (1975) Indirect speech acts. *Can you reach the salt? Pragmatikkens klassiske tekster*. Carol Henriksen (red.). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag 2001:171-198.
- Sigurðsson, Halldór Ármann (2011) Conditions on argument drop. *Linguistic inquiry* 42 (2):267-304.

- Stark, Elisabeth (2013) Clitic subjects in French text messages: Does technical change provoke and/or reveal linguistic change? *Deixis and Pronouns in Romance Languages*. Kirsten Jeppesen Kragh & Jan Lindschouw (eds.). Amsterdam/Philadelphia: Benjamins:147-169.
- Svenska Akademiens Grammatik*, bd. IV (1999). Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Sørensen, Charlotte Høyer Dahl, Ellen Beck Andreasen, Lærke Skovborg Holm-Christensen & Marie Beck Vilstrup (2010) *Begrænsningens (u)mulighed*. Upubl. BA-opgave, danskstudiet, Aalborg Universitet.
- Therkelsen, Rita (2009) Hvordan genkender vi et spørgsmål? *Mål og Mæle* 2009/2:25-29.
- web1 - <<http://talkbank.org/samtalebank/>>.
- web2 - <<http://dgcss.hum.ku.dk/>>.